

Opgave 1 De verbeterde mens?

Voordat de Olympische Spelen in 2008 werden gehouden, speelde in de media een discussie over de atleet Oscar Pistorius. Deze atleet is een heel goede hardloper en wilde graag meedoen aan de Olympische Spelen.

Hij mist echter beide onderbenen en heeft daarom twee bijzondere prothesen van koolstof: de cheeta's. De vraag is: heeft Pistorius voordeel van deze prothesen?

Journalist Ronald Hunneman schreef hierover het volgende artikel:

tekst 1

Oscar Pistorius daagt essentialisten uit

Sport is filosofie in actie. De Zuid-Afrikaanse atleet Oscar Pistorius neemt in zijn optredens een bijzondere positie in. Pistorius is een cyborg¹⁾, een mengvorm van mens en techniek. Zijn onderbenen werden geamputeerd toen hij elf maanden oud was. Hij loopt hard op cheeta's, twee prothesen van koolstofvezel die aan zijn onderbenen zijn bevestigd. En hij loopt hard, harder dan u of ik ooit de 400 meter zullen lopen, harder dan veel atleten ooit de 400 meter zullen lopen. Maar mag hij meedoen aan de Olympische Spelen?

foto

De Internationale Atletiek Federatie (IAAF) heeft deze atleet laten onderzoeken, en gevonden dat Pistorius in het voordeel is ten opzichte van lopers met ouderwetse, biologische benen. De cheeta's voeren energie beter terug naar de bovenbenen en Pistorius verbruikt minder zuurstof en stort daardoor na 250 meter niet in zoals andere lopers.

Daarnaast zijn ordinaire biologische onderbenen erg blessure gevoelig. Voeten, schenen, enkels en achillespezen geven er bij iedere serieuze wedstrijdloper ten minste een keer per twee jaar de brui aan. Dus Pistorius kan ook nog eens constanter trainen. Op grond van deze bevindingen sloot de IAAF Pistorius uit van deelname aan wedstrijden, althans van deelname aan wedstrijden voor wezens met biologische benen. De vraag naar de essentie van een hardloper wordt door Pistorius terzijde geschoven; hij stelt simpelweg de vraag wie er als eerste over de finish komt. Hij heeft aangekondigd zich alsnog te willen plaatsen voor de Olympische Spelen en maakt een goede kans op een plek in het Zuid-Afrikaanse team voor de 4 × 400 meter.

naar: Ronald Hunneman, NRC-Handelsblad, 2008

noot 1 Een cyborg is een kunstmatig verbeterd mens; half mens en half machine.

In bovenstaande tekst 1 stelt de schrijver dat de atleet Oscar Pistorius de vraag niet wil beantwoorden of hij door kunstmatige onderbenen te gebruiken nog wel een atleet is. Wie de beste atleet is, wordt volgens Pistorius alleen maar bepaald door wie er als eerste over de finish komt.

De hardloper blijkt daarmee de vraag naar de essentie van wat een hardloper is, af te wijzen.

- 2p 1 Leg met behulp van Wittgensteins opvattingen over familiegelekenissen uit hoe Pistorius de vraag naar wat de essentie van een hardloper is, terzijde kan schuiven.

Leg in je antwoord uit wat Wittgenstein verstaat onder een familiegelekenis.

Later moet De IAAF haar standpunt veranderen en Pistorius laten meedoen aan de Olympische Spelen.

In de krant stond toen het volgende bericht:

tekst 2

Onlangs heeft het internationale hof voor sportarbitrage (CAS) die beslissing teruggedraaid, en bepaald dat Pistorius toch aan alle wedstrijden mee mag doen: "Het IAAF heeft voor de commissie van het CAS niet kunnen aantonen dat biomechanische effecten Oscar Pistorius een voordeel opleveren ten opzichte van atleten zonder cheeta's."

Natuurlijk heeft Pistorius een voordeel. Biologische benen zijn onhandige krennen die veel energie vragen en voortdurend stuk gaan. Cyborgs zijn altijd in het voordeel, weten we sinds de film 'Blade Runner'.

Het cybervraagstuk Pistorius gaat niet over de vraag of een Zuid-Afrikaanse atleet door kunstbenen een voordeel zou krijgen. Nee, het gaat over de vraag wat een hardloper is. Voetzoolprothesen, zoals spikes, leveren ook een behoorlijk voordeel op, toch doet de IAAF daar niet moeilijk over.

Mag een pees in een knie of onderbeen worden vervangen door een varkenspees? Mag een kleiduivenschutter een bril dragen? Mag een looper zijn tempo afstemmen op een hartslagmeter? Mag een atleet platen in schoenen stoppen die de energie van de landing terugleveren tijdens de afzet?

Op al deze vragen is het antwoord: "Ja, dat mag van de IAAF."

Pistorius is een normaal mens, met normale benen en mag zich van het CAS normaal voor de Olympische Spelen proberen te kwalificeren. Alle cyborgs hopen dat hij daarin slaagt, dus ik ook.

naar: Ronald Hunneman, NRC-Handelsblad, 2008

In het boek 'Het nieuwe Atlantis' beschrijft Bacon op welke gebieden de wetenschap in dienst staat van het verbeteren van het leven van de mens: de gezondheid van de mensen is bijvoorbeeld sterk verbeterd.

Je kunt je afvragen op welke gebieden het leven van Pistorius is verbeterd. Je zou kunnen zeggen dat hij 'gezonder' is geworden, want door het hardlopen is zijn lichamelijke conditie waarschijnlijk verbeterd.

- 2p 2 Leg uit op welke twee andere gebieden, zoals beschreven door Bacon, het leven van Pistorius door de wetenschap wordt verbeterd.

Niet alleen Bacon heeft zich in zijn tijd het lot van de mens aangetrokken. Eerder al had Plato getracht de mens een betere plek te geven. Hij beschreef daartoe een ideale staat.

In deze staat hebben alle mensen een bepaalde taak. Opvallend is bovendien dat de mensen die over de beste eigenschappen beschikken om die taak uit te voeren met elkaar mogen huwen, maar dat de mensen die een gebrek hebben géén verbintenis met elkaar mogen aangaan en dus niet met elkaar mogen huwen:

tekst 3

- Dan is het dus onze taak ons uiterste best te doen om de meest ideale, en dat wil zeggen de meest voordelige, verbintenissen tot stand te brengen.

[...]

- Uit het voorafgaande blijkt namelijk dat het noodzakelijk is dat de beste mensen zovéél en de slechtste mensen zo wéinig mogelijk seksuele omgang met elkaar hebben, en dat alleen kinderen van die begaafde mensen worden grootgebracht, als we tenminste willen dat de kudde optimale kwaliteiten heeft.

[...]

- Verder worden de kinderen van minder begaafde mensen en ook die van anderen voorzover die met gebreken geboren worden, ergens in het geheim waar men dat niet kan ontdekken, op passende wijze verborgen.

bron: Plato, De Staat (pag. 96 en pag. 97)

Zoals eerder gesteld, heeft Pistorius een duidelijk lichamelijk gebrek: zijn onderbenen zijn geamputeerd.

In de ideale staat van Plato zou dat kunnen betekenen dat Pistorius zich niet mag voortplanten of zelfs verborgen wordt gehouden.

Maar in andere geschriften verdedigt Plato duidelijk een dualistisch mensbeeld, waarbij hij een onderscheid maakt tussen lichaam en ziel.

- 3p **3** Leg uit dat het op basis van het dualistische mensbeeld van Plato toch waardevol is als Pistorius zich voortplant.

Pistorius heeft zijn leven door externe hulpmiddelen meer inhoud gegeven.

De filosoof Nozick heeft in een gedachte-experiment ook een extern hulpmiddel bedacht: de ervaringsmachine.

Door ons aan te sluiten op deze 'ervaringsmachine' zouden we een perfect leven kunnen leiden: bijvoorbeeld sprintend van een gele trui in de Tour de France via een Oscar in Hollywood naar een Nobelprijs in Stockholm!

Een duidelijk verschil met Nozick is natuurlijk dat Pistorius hulpmiddelen heeft moeten laten construeren om te kunnen hardlopen en een proefpersoon in het experiment van de filosoof Nozick dat niet hoeft, want die ervaringsmachine staat al klaar. Een nog belangrijker verschil is dat het hardlopen van Pistorius in de echte wereld plaatsvindt en de ervaringen bij Nozicks machine in de virtuele wereld.

- 4p **4** Geef twee andere verschillen aan tussen Pistorius en iemand die aangesloten is aan de ervaringsmachine van Nozick.

- De 'oplossing' van Pistorius heeft weliswaar op de atletiekbaan zijn voordelen, maar heeft ook negatieve kanten.
De filosoof Fukuyama signaleert negatieve gevolgen en bezwaren als hij het heeft over ontwikkelingen in de biotechnologie.
- 3p **5** Welk bezwaar heeft Fukuyama tegen de biotechnologie, waarbij de menselijke natuur wordt aangepast?
Zou Fukuyama dat bezwaar ook hebben ten aanzien van hardloper Pistorius?
Geef een argumentatie voor je antwoord.

- Bij Pistorius zien we dat een gebrek gecompenseerd kan worden door de techniek.
Filosofen als Arnold Gehlen zouden echter stellen dat de mens van nature reeds gebrekkig is: ook al heeft hij twee gezonde benen, een echte cheeta loopt sneller; ook al heeft hij twee gezonde ogen, een adelaar ziet beter, enzovoort.
De definiëring van wat een gebrek is, verandert blijkbaar in de tijd.
- 4p **6** In hoeverre passen de hulpmiddelen van Pistorius volgens jou bij de menselijke natuur?
Betrek in je antwoord de opvatting van Gehlen en leg in je antwoord uit wat je onder de menselijke natuur verstaat.